

Norsk studentorganisasjon

Til Utdanningsstøtteutvalget

Innspill fra NSO

Norsk studentorganisasjon (NSO) takker for muligheten vi fikk til å holde et innlegg for utvalget og bidrar svært gjerne også på et senere tidspunkt. Med dette vil vi oppsummere vårt muntlige innspill og svare ut spørsmålene fra utvalget som lovet.

Ta gjerne kontakt om det er spørsmål vi har glemt å svare på eller det har dukket opp nye spørsmål.

NSO mener studiestøtten må

- Bidra til like muligheter og utjevning av sosiale forskjeller.
- Økes til 1,5 G.
- Bestå av 50 prosent stipend, uten andre produksjonskrav enn fullføring av studiepoeng.
- Være enkel, forståelig, universell og forutsigbar.
- Ikke brukes til å oppnå andre mål enn de som står i dagens formålsparagraf.

Like muligheter og utjevning av forskjeller

For NSO er utdanningsstøtteordningenes viktigste formål å bidra til like muligheter til utdanning og utjevning av sosiale forskjeller. Dette må være førende for utformingen av fremtidens ordning. Dagens situasjon viser at vi ikke er i mål.

Barrierer for deltakelse

En NIFU-rapport fra 2023¹ finner at andelen som har begynt i høyere utdanning før fylte 21, er 45 prosentpoeng høyere om en forelder har lang høyere utdanning (65 prosent), enn om ingen av foreldrene har fullført videregående. Forskjellen er fremdeles betydelig blant de som har fullført høyere utdanning når de er 25 år.

Videre fremgår det at flere viste til økonomi som en viktig barriere for deltakelse i høyere utdanning. Det ser særlig ut til å ramme personer i distriktene, voksne, og personer med ulike funksjonsnedsettelse. Selv om ønsket om å delta i høyere utdanning er nesten like høy blant gruppene «lavere sosioøkonomisk bakgrunn» og «funksjonsnedsettelse og andre helseutfordringer» som blant de øvrige elevene, men NIFU finner at disse i mindre grad møter opp første studiedag (sst. side: 96).

Møllergata 39 / 0179 Oslo

Tlf: 22 04 49 70

E-post: nso@student.no

www.student.no

Økonomisk støtte fra familie

SSBs levekårsundersøkelse blant studenter ⁱⁱ viser at nær en av fire heltidsstudenter mottar økonomisk støtte fra foreldrene. Andelen er en del høyere (opp mot 30 %) blant unge studenter, særlig de som bor alene eller i kollektiv. Undersøkelser gjennomført av Sentio ⁱⁱⁱ på vegne av NSO indikerer at rundt 40 prosent mottar slik støtte.

Andelen som oppgir økonomisk støtte fra familien som hovedinntektskilde ⁱⁱ, var på 3 prosent både i 2010 og 2021. Det kan være relevant å nevne at studiestøtten var på omtrent samme andel G på tidspunktene for begge undersøkelsene.

SSBs studentbudsjett finner at støtte fra familie/partner i snitt utgjør 9 prosent. Mens det gjelder 6,3 prosent av gruppen hvor studiestøtten utgjør 50 prosent eller mer av total inntekt ^{iv}. For sistnevnte gruppe utgjør støtten 9200 kroner i året (11 måneder).

NIFU ⁱ (side: 89) skriver at det er rimelig å anta at studenter med lav sosioøkonomisk bakgrunn i mindre grad mottar støtte fra foreldrene, «og at de derfor opplever de økonomiske utfordringene ... som ekstra krevende.»

Fordeling av risiko og avkastning mellom individ og samfunn

Utdanning gir gevinster både for individet og samfunnet. Samtidig bærer individet en betydelig del av risikoen. Over tid har en større del av kostnadene blitt flyttet over på studentene, blant annet gjennom økt låneandel og mindre gunstige lånebetingelser. Dette svekker studiestøttens evne til å fungere som et sosialt utjevne virkemiddel.

Allerede på slutten av 90-tallet var den individuelle avkastningen av utdanning kraftig redusert sammenlignet med 20 år tidligere ^v (side 14). Etter det har flere av utdanningene blitt lengre, uten at det nødvendigvis har medført økt lønn. SSB har også vist at mange med høyere utdanning får lavere livsløpslønn enn de som går rett ut i jobb etter studiespesialiserende videregående ^{vi}.

Renten er mindre gunstig i dag. Fradraget er redusert med 0,6 prosentpoeng siden 2015, fra 0,75 til 0,15. Noe som har gitt 40.000 ekstra i rente for et gjennomsnittlig studielån ^{vii}. Også i årene før 2015 ble renten gradvis mindre gunstig.

Endringer i konverteringsordningen etter 2018 har også resultert i at andelen av støtten som blir omgjort til stipend er for mange redusert. Det har fått NIFU-forskere til å ta til tastaturet, hvor de «mener bruken av studiestøtten som politisk styringsverktøy truer et av de mest grunnleggende samfunnsoppdragene til Lånekassen: å sikre like muligheter til utdanning» ^{viii}.

Skal målet om like muligheter nås, må studiestøtten være på et nivå som gjør det mulig å ta høyere utdanning uten å være avhengig av omfattende deltidsarbeid eller familiestøtte.

NSO legger til grunn at heving av studiestøtten til 1,5 G vil bringe den opp på et nivå der den resterende differansen i hovedsak kan dekkes gjennom arbeid i ferier, og eventuelt begrenset arbeid ved siden av studiene. Vi understreker samtidig at dette ikke er et eksakt terskelnivå, og at det er behov for mer kunnskap om hvilke økonomiske barrierer som faktisk hindrer deltakelse og gjennomføring.

Behov for tilleggsstipend

Ettersom studenter med funksjonsnedsettelse kan ha betydelig økte utgifter, vil trolig ikke en studiestøtte på 1,5 G fjerne behovet for tilleggsstipendet helt. Derimot er det mulig å anta at behovet vil være mindre. Basert på vårt studentbudsjett vil det fremdeles være en negativ differanse mellom studiestøtten og utgiftene. I tillegg har flere studenter med funksjonsnedsettelse ytterligere kostnader. Det viktige er at utdanningsstøtteordningene samlet sett ivaretar formålet om like muligheter. I det ligger ikke bare at beløpet må være tilstrekkelig, men det må heller ikke være en ordning som er krevende å søke på eller administrere.

God studentøkonomi er god samfunnsøkonomi

Studiestøtte bør forstås som en investering, ikke en kostnad. Bedre studentøkonomi og redusert studiegjeld kommer ikke bare studentene til gode. Når studiestøtten går betydelig opp, jobber studentene mindre og består eksamen oftere ^{ix}. Og når studenter bruker mer tid på studiene får de bedre karakterer ^x.

I regjeringens svar på et statsbudsjettsspørsmål i 2020 kom det fram at de samlede gevinstene av at flere fullfører på normert tid, trolig langt vil overstige kostnadene ^{xi}. Videre viser den siste perspektivmeldingen at statens handlingsrom vil øke med 7,7 mrd. 2024-kroner i 2033, om studenter i snitt fullfører 6 måneder tidligere ^{xii}.

Enkel, forståelig og forutsigbar

Det er også viktig at ordningene er enkle, forståelige og forutsigbare. Det bør være enkelt å forstå ordningene og konsekvenser av ulike valg. Funn fra NIFU tyder på at mange studenter i liten grad forstår hvordan studieprogresjon påvirker lånebelastning. Og måten gradskomponenten fungerer på er langt mer kompleks.

Videre bør det ikke være behov for å oppgi informasjon om seg selv som det offentlige allerede vet.

I tillegg bør det, slik Aamodt-utvalget foreslo ^v (side: 203), utredes et system for flerårig søknadsbehandling. Med dagens teknologi bør det være mulig å innvilge støtte til et studieløp, med forbehold om endringer. Slik at en ikke ender opp med å få avslag på søknaden for siste studieår etter en har flyttet, for noe som kunne vært avklart flere år tidligere, slik studenten David opplevde i fjor høst ^{xiii}.

Studiestøttens formål

NSO er kritisk til utviklingen der studiestøtten i økende grad brukes som politisk styringsverktøy for å oppnå andre mål. Og debatten viser at det absolutt er et politisk klima for å bruke studiestøtten til ytterligere styring. Dette kan undergrave hovedformålet om like muligheter. NSO mener derfor at studiestøtten bør avgrensnes tydeligere til sitt kjerneformål.

Avslutning

NSO mener framtidens utdanningsstøtteordning må vurderes ut fra om den faktisk gjør det mulig å studere, uavhengig av sosial bakgrunn, bosted og livssituasjon. En ordning som i praksis forutsetter familiestøtte, omfattende deltidsarbeid eller økt gjeld, oppfyller ikke formålet om like muligheter. Derfor

må studiestøtten økes, stipendandelen styrkes, ordningen forenkles og bruken av studiestøtten som politisk styringsverktøy begrenses.

12. april vedtok NSO ny politikk og vil trekke fram følgende (ikke prioritert rekkefølge):

- Ved beståtte studiepoeng beholdes minst 50 prosent som stipend.
- Støttemottaker skal kunne fordele utbetaling jevnere og velge mellom 11 eller 12 måneder.
- Studenter med barn skal ha rett på et tilleggsstipend på minst 1G, som øker i takt med antall barn. Ekstra støtte til studenter med barn skal ikke behovsprøves mot partners inntekt eller formue.
- Studenter som venter barn skal ha rett til et engangsstipend på 0,2 G fra uke 28.
- Studenter med seks uker eller mer obligatorisk praksis per studieår skal kunne søke om et ekstra lån som omgjøres til stipend ved godkjent praksisperiode.
- Studenter som, på grunn av nedsatt funksjonsevne, ikke kan jobbe ved siden av studiene, skal ha rett til å motta et ekstra stipend på minst 0,5 G.
- Studielånsrenten skal følge basisrenten med et fratrekk på 0,75 prosentpoeng.
- Det skal ikke legges til renters rente på basislånet.
- Foruten at studielånet skal være ferdig nedbetalt innen en fyller 70 år, skal den enkelte kunne bestemme lengden på nedbetalingstiden.
- Nedbetaling av studielånet skal være inntektsavhengig og en skal ikke begynne å betale før en har fått en inntekt på minst 2 G.
- Basisstøtten skal gis som lån og stipend. Før det skal første termin skal legges til etter vedtak om omgjøring.

Kilder

ⁱ NIFU (2023). Høyere utdanning for alle? En kartlegging av representasjon, deltakelse og tilgjengelighet i norsk høyere utdanning. <https://nva.sikt.no/registration/0198cc5aa5c7-a255d037-8529-4026-8781-c95d750f4f80>

ⁱⁱ SSB (2021). Studenters levekår 2021. <https://www.ssb.no/utdanning/hoyere-utdanning/artikler/studenters-levekar-2021.en-levekarsundersokelse-blant-studenter-i-hoyere-utdanning/>

ⁱⁱⁱ Våren 2019 svarte 38 prosent ja på spørsmålet «Mottar du bidrag til dine basisutgifter fra familie?» Mens 41 prosent svarte blant annet Familie på spørsmålet «Hvordan dekker du dine utgifter?» våren 2025.

^{iv} SSB (2025). Studentbudsjett – en analyse av studenters månedlige inntekter og levekostnader. <https://www.ssb.no/utdanning/hoyere-utdanning/artikler/studentbudsjett-en-analyse-av-studenters-manedlige-inntekter-og-levekostnader>

^v NOU 1999: 33 Nyttige lærepenger. <https://www.regjeringen.no/contentassets/21f42c3f878f466da3d62cdee21ccc6e/no/pdfa/nou199919990033000ddpdfa.pdf>

^{vi} SSB-rapport (2023/26). «Forskjeller i livsløpsinntekt mellom utdanningsgrupper». <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/forskjeller-i-livslopsinntekt-mellom-utdanningsgrupper>

^{vii} Tankesmien Agenda (2025). «Hva skjer med studentøkonomien?» <https://www.tankesmienagenda.no/notater/studentokonomi>

^{viii} Skjelbred, Hovdhaugen, Fidjeland og Slette (NIFU). Kronikk i Khrono 4.11.2025. <https://www.khrono.no/studiestotten-stabilitet-eller-styring/1011806>

^{ix} SSB: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/studentene-tjener-mindre-studerer-de-mer>

^x NIFU: <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/3211726/NIFUnotat2025-10.pdf>

^{xi} Budsjettspørsmål 168, statsbudsjett 2021: <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2021/statsbudsjettet-2021-svar-pa-budsjettsporsmal/id2765700/?bq=168&page=2&sort=numberdescend&expand=2781699>

^{xii} Perspektivmeldingen 2024 (s. 147): https://www.regjeringen.no/id3049290/?q=7,7&ch=7#match_4

^{xiii} VG (21.10.2025). David (24) fikk sjokkbekjerd fra Lånekassen: – Jeg vet virkelig ikke hva jeg skal gjøre. <https://www.vg.no/nyheter/i/nypLOB/laanekassen-kuttet-i-studiestoetten-til-studenten-david-24>